

lige debat kan karakteriseres som »uddefineret« for nu at bruge et andet af Mathiesens grundbegreber«. Jeg spør meg selv – hvordan kan Henning Koch, fra sin udsigtspost i Sankt Peders Stræde i København, så bestemt og bastant ta standpunkt til dette?

Jeg kan ikke fri meg fra å føle at den stemplende uttalelse om KROM – hvorved Koch selv yter sin lille skjerv til en eventuell utdefinerings – er representativ for en tilnærming i hans anmeldelse.

Thomas Mathiesen

Kvinder i fangenskab

Catherine Erhel og Catherine Leguay »Kvinder i fangenskab«
Informations Forlag 1979. 192 s.

»Kvinder i fangenskab« er en bog om franske kvinder i franske fængsler. Enhver dansker ved, at vi her i landet er nået milevidt længere end i Frankrig med hensyn til de behandlingsmæssige og humaniserende ideer.

Nogle mener endda, at vi har lavet vore fængsler om til en slags tvungne folkehøjskoler, hvor straffen er forsvundet i almindelig blødsøden forståelse. – Men det forholder sig anderledes«. Sådan skriver fhv. fængselspræst Gitte Berg i forordet til »Kvinder i fangenskab«, og cand. psych Ida Koch og cand. jur. Kirsten Jensens efterord om forholdene i danske kvindefængsler bekræfter dette. Det er dog de store forskelle på danske og franske kvindefængsler, der umiddelbart springer i øjnene, og som skal behandles først.

»Kvinder i fangenskab« udkom i Frankrig i 1977. Den bygger på samtaler med nogle kvinder, som har siddet i forskellige franske kvindefængsler og med socialarbejdere, som har arbejdet i disse fængsler. De er alle aktive i fangeorganisationen Comite d'Action des Prisonniers. Bogen starter med en skildring af forholdene i fængslerne i Rennes, Los Le-lille (gamle, lukkede fæng-

sler) og i det nye »mønsterfængsler« Fleury-Merogis, som også er lukket.

Det, der gennemsyrrer beretningerne fra alle de tre fængsler er den rigide disciplin, som kvinderne underkastes, den konstante overvågning, de lever under og den udbredte isolation, de udsættes for – psykisk eller fysisk. Alt sammen foranstaltninger, som udspringer af det franske fængselsvæsens middelalderlige syn på kvindelige fanger. De ses som »onde« kvinder, som fængslet skal opdrage/genopdrage til at blive »gode« kvinder, altså kvinder, der passer ind i den herskende kvinde-rolle. Til det bruges de ovennævnte foranstaltninger.

Disciplinen: Fangerne har arbejdspligt med arbejde som at lave fjerkeste og sætte ståltråd i bamser og lignende idiotarbejde. Enkelte kan dog få »finere« arbejde, så som at sy slips til modehuset Cardin. Brud på arbejdspligten straffes med isolation.

I Frankrig findes et klassifikations-system for fanger, som betyder, at kvinderne gradvis kan avancere til at få flere og flere rettigheder i fængslet – altså et typisk privilegiesystem. Hvis ikke kvinderne opfylder de stillede

klassificeringskriterier – »arbejde, pro-perhed, god vandel, pæn opførsel og ærlighed« (altså gode borgerlige kvin-deyder) tilstrækkeligt, kan de få meget få rettigheder og blive meget isolerede under det meste af deres ofte meget lange fængselsophold.

Overvågning: Kvinderne overvåges konstant – i »mønsterfængslet« gennem TV og ellers af betjente. Deres celler visiteres hyppigt, deres breve censureres og de kropsvisiteres ofte i nogle af fængslerne. Intet under at en af kvin-derne kalder det, hun har været udsat for – en bemægtigelse af hendes krop, som hun sammenligner med voldtægt. Hvis kvinderne skaber venskaber eller hjælper hinanden i fængslet, splittes de af frygt for deres syndige lyster.

Isolation: I »mønsterfængslet«, der er et cellefængsel, tilbringer kvinderne 22 af døgnets 24 timer i deres celle. I de andre fængsler bruges isolation i ud-strakt grad som straf.

Kort sagt: Fængselsdisciplinen tager sigte på, at »fangerne skal (altså) være lydige, ydmyge, passive, diskrete og ubehjælpomme. Kvinder uden magt over deres krop, tale og liv. Kvinder, der svarer til mænds århundredgamle definition af Kvinden«. (s. 67).

En sådan kort sammenfatning af de centrale elementer i fængselsvolden, giver kun en antydning af de ydmygel-ser og lidelser, der gennemtrænger kvindernes skildringer af fængselsfor-holdene. Den kan ikke gengive de ef-tervirkninger af langvarig isolation, som en af kvinderne lider af. Den kan ikke vise den brutale fremmedgørelse, der er så gennemtrængende i kvin-dernes »liv« i fængslet, at en del af dem begår selvmord eller forsøger på det for at slippe fri – fra fængslet eller fra an-gsten for at komme ud i tilværelsen ud-enfor igen.

Det er sammenhængen mellem kvin-dernes tilværelse før, de kom i fængsel og i fængslet, som nok har gjort mest

indtryk under læsningen af »Kvinder i fangenskab«. Kvinderne i de nævnte franske fængsler sidder der nemlig for ca. 75 procent vedkommende på grund af deres reaktion mod det fangenskab, de har levet under udenfor under deres opvækst og i deres familier. De sidder for drab på deres mand, elsker, riva-linde eller for barnedrab eller -mishand-ling.

En del af kvinderne, specielt i Loos fængslet, har en fælles baggrund. De er opvokset i en fattig del af Nordfrankrig i et minedistrikt, der har mistet sin øko-nomiske betydning. Men mineselska-bet sætter stadig sit præg på området. Det fælles forløb i disse beretninger fra kvinder, fra denne egn (og fra mænd i øvrigt også) er følgende: » – en skole-gang, der i bedste fald ender med af-gangsbevis fra folkeskolen; – allerede i seksten års alderen: minen for mæn-dernes vedkommende og spinderiets for kvindernes vedkommende; – hæren, endog Fremmedlegionen, for mæn-dernes vedkommende; ægteskab for kvin-dernes vedkommende; – efter spinde-riet eller minen (afskedigelse eller frivil-lig afsked som følge af sygdom) begyn-der valfarten fra det ene lagerjob til det andet for mændenes vedkommende og fra det ene moderskab til det andet for kvindernes vedkommende; – cafeen er en del af dagliglivet. Den er det sted, hvor mændene drikker, og hvor kvin-derne serverer eller går til hånde. Det at købe en cafe eller en butik betragtes som løsningen på alle problemer, som vejen til uafhængighed«. (s. 115).

I disse barske levevilkår er volden en integreret bestanddel af familiens liv. Men den rammer kvinden og børnene hårdest. Den diffuse vold, manden ud-sættes for, ligger i det tvungne arbejde og i trætheden. »Tvangsarbejderens vold og den virile styrke med dens bru-talitet, autoritet og påtrængende behov for at drikke, kneppe og slå sig løs« (s. 115) retter sig mod konen – eller døtre-

ne. Incest er ikke sjælden i dette miljø. »For kvinderne er familien på en og samme tid et sted, hvor de lever, og hvor de er lukket inde. En ghetto, hvor deres tilværelse foregår og forgår. Hjemmet er det sted, hvor de har magten, f.eks. den økonomiske magt; de administrerer mandens løn. Men hjemmet er også det sted, der undertrykker og begrænser dem«. (s. 116).

Fordi kvinderne er bundet til og isoleret i hjemmet – ofte med mange børn, er det disse, hun reagerer imod, når deres krav eller mandens tyranni bliver for overvældende. Børnene er ofte det mest direkte udtryk for den undertrykkelse kvinden lever under, og derfor forekommer børnemishandling og vanrøgt.

Frustrationsteorier som forklaring på hustru- og børnemishandling udtrykker meget præcist realiteten i volden i den nordfranske arbejderklasse, som omtales i bogen. Det er en vold og undertrykkelse, som rammer både mænd og kvinder. Men fordi mændene har mange flere udadrettede reaktionsmuligheder, og fordi kvinderne er isoleret i hjemmet, bliver undertrykkelsen og presset dobbelt så stærkt mod dem. Og det er dette, de til sidst reagerer på med det sidste forsvar, de har – vold. Det er dette forsvar, de kommer til at betale med adskillige år i fængsel. Kvindernes reaktion på deres umenneskeligt hårde hverdag, svarer nemlig meget dårligt til en »rigtig« kvindelig reaktion. Kvinderne svarer meget dårligt til det officielle franske kvinde- og moderideal. Derfor bliver de i rets- og fængselsvæsenet mødt med afsky og frygt, som onde. Det er dette syn, der skal legitimere det franske fængselsvæsens forlængelse af volden over for kvinderne, for at gøre dem til »rigtige kvinder« igen.

Som det forhåbentlig fremgår, synes jeg »Kvinder i fangenskab« har været rystende, men meget lærerig at læse. Men kan problemerne ikke afvises i re-

lation til danske forhold? Nogle af dem kan. Ida Koch og Kirsten Jensen gør meget rigtigt opmærksom på, at der næppe er grund til at tro, at de franske kvinder er særligt voldelige. De kvinder, der tales om, er formentlig lige så urepræsentative for en fransk fangebefolkning, som de ville være for en dansk. Langt de fleste kvinder i danske fængsler sidder for berigelseskriminalitet, ofte i forbindelse med narkotikamisbrug.

Den økonomiske, sociale og ideologiske baggrund for de franske kvinder er naturligvis specifik, men de danske kvindelige fangers baggrund viser, at fattigdom, vold og undertrykkelse og udbytning også har været en del af deres hverdag.

Interessant er imidlertid de meget store oplevelsesmæssige ligheder, der er hos de danske og de franske kvinder af fængselsopholdet. Til trods for at de danske fængsler umiddelbart virker væsentligt mere humane end de franske slår den grundlæggende tvang og ufrihed dog alligevel igennem i kvindernes oplevelse af dem. Begrundelsen for de franske og danske kvindelige fangers meget parallelle oplevelser af fængselslivet, skal, som jeg har forstået Ida Koch og Kirsten Jensen, søges i de lighedstræk, der er i kvindernes baggrund uden for fængslet. Teorien bygger på en sammenligning af kvinders liv i kernefamilien og kvinders liv i fængsel. »Sammenligningen mellem kvinders liv i kernefamilien og kvinders liv i fængsel, mellem det private fængsel og det offentlige fængsel går igen i kvindelitteraturen og mange andre steder. Udgangspunktet for disse sammenligninger har været tilsyneladende ligheder med hensyn til undertrykkelsesform, overvågning, kontrol og det usynliggjorte isolerede liv. Det er blevet sagt, at fængslingen medfører at indespærringen bliver en karrikatur af kvinderollen«. (s. 186).

Teorien er spændende og har utvivlsomt noget for sig. Men den har også nogle begrænsninger. Den beskæftiger sig med kvinder i almindelighed («Vi er alle fanger», hedder overskriften til kapitlet). Dette mener jeg svækker den. Teorien passer måske godt på kvinder i fængsel. Men det er ikke bare fordi de er kvinder, men fordi de tilhører en specielt udbyttet, undertrykt og isoleret gruppe af kvinder i arbejderklassen. Borgerskabets kvinder er ikke på samme måde isoleret i familien. De kan købe sig fri. Man kan også rejse spørgsmål om, hvordan teorien passer på den store gruppe unge kvinder, som sidder i

fængsel p.g.r.a. narkotikamisbrug og deraf følgende kriminalitet, som har været i konstant social aktivitet, og som ikke har haft mand og børn.

»Kvinder i fangenskab« er en væsentlig bog om kvinders forhold i fængsler og baggrunden for, at nogle af dem er kommet der. Den er skrevet af kvinder, som har overlevet et årelangt fængselsophold og stadig har mod og kræfter til at kæmpe imod fængselsystemet. Efterordet giver desuden de første resultater fra en større undersøgelse af forholdene for kvinder i danske fængsler. Et område, som er meget lidt beskrevet i kriminologisk forskning.

Nell Rasmussen

Arbejdsret

Knud Knudsen og Jørgen Bloch Poulsen:

Arbejdskamp/Arbejdsret. Det fagretslige systems udvikling i Danmark. Politisk Revy 1979

Seks år efter Studenterfrontens »Rapport om Arbejdsretten«, hvis formål var at undersøge og vurdere det fagretslige system og arbejdsrettens domme som de juridiske rammer for den faglige kamp – og fire år efter Politisk Revys egen udgivelse af en »Håndbog i Arbejdsret«, hvis udgangspunkt var behovet for et kendskab til reglerne om, hvordan konflikter på arbejdsmarkedet bliver behandlet og afgjort, har forlaget i 1979 udsendt en ny bog om emnet. – Denne gang en analyse af det fagretslige systems udvikling i Danmark.

Forfatterne (K.K. & J.B.P.) ønsker at vise, hvorfor det fagretlige system udvikler sig som det gør, og deres udgangspunkt for en forklaring af udvik-

lingen i systemet er arbejdskampene. »Det fagretlige system er altså bygget op for at bekæmpe arbejdskampe« (s. 7). Fagretten er udformet på grundlag af borgerskabets og socialdemokratiets erfaringer fra arbejderens kampe. »For borgerskabet er der entydigt tale om et forsøg på at disciplinere arbejderklassen ved at bruge det fagretlige system til at svække arbejderklassens styrkepositioner. – Socialdemokratiets stilling til det fagretslige system opfatter vi som en dobbelthed af *disciplinering og beskyttelse*.« (s. 8, forfatternes understregninger).

Selve indholdet af bogen består i en kronologisk gennemgang af nogle af de arbejdskampe, der har fundet sted si-